

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BROÐURSKAPUR

Nr. 7. Lýsingaprisur fyri petitreglu: 40 oyru á 1. síðu, 30 oyru á 3. og 4. síðu. Leygardagin 19. februar 1944. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, og kostar kr. 1,50 + porto um fjórðingsárið. 18. árg.

Danskt og føroyskt einaferð enn.

Tað kann kanska haldast at vera litið vert og gagnleyst at siga upp- aftur nokur orð um hetta politiska stríð, sum nú í so nógv ár hevur staðið og stendur her á landi, og sum hevur forðað fyri nógvum góðum framburði og sannari ment- un, koyrt evnir burtur og sátt ill- vilja og beiskleika millum manna. So nógv vís og sonn orð eru mangan søgd, og tey hava sýnt litið at muna. Men hesin ófriður er, hóast hetta nógv skrallið, ein so sera áhugaverður ófriður. Hann leggur fram sykkologisk problemir, og hann leggur fram politisk prob- lemúr. Og hóast útlendingurin í fyrsta umferi yppir øxl og heldur tað vera so litisvert, heimlig róp og sláttur av slikum smámonnum, sum í mun til stórhendingarnar er sum smáskvatl á deyðavatni, so gongur tað tó út um teir heim- ligu rammurnar og verður fyrst eg fremst eitt norrent problem — kanska meira vert fyri norrenar menn at geva gætur í hesum tíð- um enn nakrantíð áður.

Tá ið so skal mælast um orsakir og skyld, so er tað tað gamla, sum knappliga verður burturruddað, at eitt fólk vaknar og verður vart við sína tjóðskaparligu støðu, og tá ið flokkar skapast, stríð birtist, og eingin semja fast í lag, so er ivaleyst, at skyldin liggur ikki bara hjá einum flokki, men allir mugu bera ábyrgd, allir eru atfinninga- verdir.

Vit kunnu vera samd í at siga tað, at sjálfstýrissrørslan av fyrstan tíð og til dagin í dag, altíð hevur haft lyndið til at vera ein roman- tisk rørsla. Hon hevur haft nógv orð, sangir og røður, ið hava kvæðið og talað um fornan órætt, sum vit hava litið av útlendum, monnum, og stund er at slita okk- um leys frá hesum ræði og taka okkara búgv sjálvi. Slikt skal til serliga í fyrstani, tá ið umræður at fáa fólk ið vakt; men fólk ella tjóðir fódraast ikki bara við slikum, tað skal fastur botnur leggjast í, og teir menn, ið undan hava gingið, hava ongantíð verið ferir at geva henni fastan botn. Teir og hon hava sveimað í leysari luft, og har sýnist støðan enn at haldast — og serliga hjá teimum, ið siga seg at vera mest tjóðskaparsinn-

adír og best duga at bjarga henni frá undirgangi. At greiða tann figgjargliga spurningin hava menn ikki haft evnir til, og hava enn tá mangan virka móti programmi sínum »at gerast sjálvbjargnir í øllum lutum«. Sjálfstýri og fullveldi fyri Føroyar skapast ikki burtur úr gomlum ágóða, sum vit skulu eiga hjá Danmark, ei heldur burt- ur úr eini grundlóg, har Danmark skal lata pengarnar til at admini- strera okkara land við.

Hetta skuldi fyrst og fremst verið »problemíð« hjá fosturlands- kærum monnum at fingið greitt úr hondum, at vit figgjargliga út í odd og egg kunnu standa fyri okkara landi. Verða vit frígjerd frá Danskinum, hóast vit kuta dansk- flegg niður og seta føroysk merki í staðin? Betri skil skuldi verið í tí at skapa føroyskar mentunnar- grunnar, skapa ein føroyskan bóka- heim, føroyskan kunst, føroyskan musik. Hvat er tað, ið vit hava av føroyskum bókum, ið leggja skulu grund undir føroyskt ment- unnarliv, tað ið skal sýna útheim- inum, at vit eru ein serstøk nor- røn mentunnartjóð? Í hesum tíð- um, nú vit eru atskild frá Dan- mark, er sannur hungur eftir teim- um neyðturvilugu skúlabókum — ja, av teimum fáu føroysku, vit hava, eru kanska ongar at fáa.

Her var tað, í slikum førum átti frælsishugað fólk at sýnt sín frælsisvilja. Sýnt útheiminum eitt føroyskt andlit og ikki klandur og skeldan. Tað er at harmast um, at ikki henda tíð var ein semju- og sparingartíð, har allar góðar kreftur savnaðust um at skapa tað frágasta burtur úr tíðini enn at færa endaleyst tjak um flagg. Savna tjóðina saman um dygdargott ment- unnarstarv var meira vert enn føy- oyskt flagg á hverjum hús í Fø- oyum.

Og tað leiðiliga uppi saman at hoyra um 1906, Kielarfríðin og øll hesi svikaræðini. Øll lond hava slik, um vit kunnu kalla, myrk petti í søgu síni, og tey kunnu vera áhugaverd og lærurik, men ikki altíð at hoyra um. Tað eru søgulig brot, sum ikki heilast aftur, og tað batar ikki at tanla tað uppi saman. Kielarnáttin og em- bætismenninir... Einum rennur í

huga hesi jammursbrævini, okkara forfedrar plægdu at fáa danskar prestar at skriva: »Vi elendige Folk udi Færø....« sum altíð vórðu snýtt, altíð illa viðfarin og sungu klagur um alt. Men lat nú ikki annan partin fáa alt. Sjálv- stýrsmenn ella Fólkaflaksmenn kunnu ikki bera alla skuldina fyri, at tann tjóðskaparliga rørslan kom í skeiva legu, ella lagið millum Danskarar og Føroyingar er komið at verða so ringt, at tað valla stendur til at beta. Har bera Sam- bandsmenn og Danskarar í Føroy- um sína stóru ábyrgd. Eingin meira enn Sambandsmenn drógu ein so náttúrligan og ikki-forðandi spurning sum tjóðskaparspurningin niður í ein flæktan og vanvirðis- ligan klandurs- og partapolitik. Sambandið hevur altíð ligið tvørt fyri, tá ið tað hevur staðið um at givið onkrum tjóðskaparmáli sém- ir og hevur harav skapað stríð og ósemju um evnir, sum kundu verið javnað í fríði. Tað hevur altíð verið tann konservativa lindin í fólk okkara, ein deyð lind, sum hevur hildið aftur, og sum eins og í krampa hevur krækt seg fasta til ta statsrættsligu støðu, ið var.

Og tann størsta ábyrgdin, ið flokkurin hevur, er hon, sum ofta er framflutt, at hann hevur verið tann stóri og áhaldandi klagarin fyri Danmark. Tað er hann, sum skal hava varðveitt Føroyar fyri danska ríkinum, og í hesum sam- burði hava verið havd á lofti tíð- luga og síðla sentimental kærleiks- orð til Danmark og alt danskt; og hin parturin hevur so verið lagdur undir illvilja og loysing ella undir vatni at fyrireika at koma saman við annað land. Slikt má hava gjørt, at danskir menn, sum komnir eru til landið, hava sætt við rongum eygum til tjóð- skaparrørsluna og eru fallnir í parti við Sambandsmönnum. Og so er gongdin vórðin tann, at tað í heilum er versnað Føroya og Danmarkar millum. Ja, ein fer kanska ikki skeivur at siga, at tað kenst ein vissur illvilji og beisk- leiki móti danskum og Danskar- um. Tað kann sigast, at hann er tápuligur frá okkara síðu — men verður ofta farið klókliga at í kensluspurningum? Danmark hevur einki at missa, men vit standa okkum illa við, um leyst verður. Jú, hetta man vera so. Tað eru vit, ið hava fingið, men einki givið. Vit hava fingið pening, og vit

hava fingið »kultur«. Her er kanska ikki stórvegis at siga móti. Men, einum lovvist at halda, at tað er ikki visur atburður at flyta tað fram fyri okkum bæði í talu og skrift. Hetta, at siga okkum, um vit skuldu haft gloymt tað, sum Sambandið og »Dimmalætting« hava gjørt í heilum, hvussu nógv vit fáa frá Danmark, og at vit eiga at vera skikkilig og takksom afturfyri, hevur verið fákunnugt og hevur gjørt nógv til at breiðka ta glyvur, ið komið er millum føroyskt og danskt. Og tað er mest undrunnarvert, at tað eru danskir embætismenn, ið gera tað sama; vit kundu hugsa okkum, at teir vóru menn, sum statsmanns- luga og klókliga fóru undir spurn- ingin.

Tað er ivaleyst eitt trupult starv at gerast danskur embætismaður í Føroyum, ein skilir tað væl — men krevst ikki nógv — allastaðni av manni, ið sendur verður sum umbóðsmaður til hjáland, ið hava politisk problemir? Ein hugsaði sær, at hesir menn hjálptu til var- isliga at fáa »problemir« javnað. Menn, sum standa á útjaðarum í einum ríkisfelagsskapi, mugu stríð- ast fyri at finna vegir til semju, verja um heildina, hóast innan- fyri hana finnst »divergens«.

Ein kann í hesum samburði hava loyvi at siga, at tað kenst sum ein »tragedia«, at vera eitt serstakt fólk, og so ikki at hava evnir at liva sum fólk. Harav kanska tað kemur tað maktaleysa og ofta miðleysa stríð, ið fært verður í Føroyum. Og burtur úr hesum »kompleksunum« kann kanska eisini greiðast, hvi tjóð- skaparhugaðir menn so altráir hava kastað seg saman við einum flokki av monnum, sum hava haft eydn- una við sær hesa kriggstíðina. Hadaði frá hava teir vónir um, at bjargingin skal koma. Og tí er tað ikki at minka um eldin at draga fram, at vit eru tann takandi parturin í felagsskapinum, sum er millum Føroya og Danmarkar.

Og so varð eisini nevnt, at spurn- ingurin Føroya var eitt norrent problem, ið skuldi haft áhuga alla norrena manna. Norrent økið og norren makt eru nógv minkað gjeðnum tíðirnar. Vit eru litil norren leivd, ið liggja her á tí norrena markinum í Atlantshav- inum. Vit kenna okkum hoyrandi til norrenan fólka felagsskap, og ivaleyst man tað vera ynski flestra